

Zastupljenost predstavnika nacionalnih manjina u parlamentima u Republici Hrvatskoj i u odabranim državama članicama Europske Unije

Andrić, Domagoj

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:721875>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-25**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Studijski centar za javnu upravu i javne financije
Studij javne uprave

**ZASTUPLJENOST PREDSTAVNIKA NACIONALNIH
MANJINA U PARLAMENTIMA U REPUBLICI
HRVATSKOJ I U ODABRANIM DRŽAVAMA
ČLANICAMA EUROPSKE UNIJE**

Završni rad

Domagoj Andrić

Kolegij: Ustavno pravo Republike Hrvatske

Mentorica: izv. prof. dr. sc. Ana Horvat Vuković

Zagreb, 2023.

Sadržaj

1. UVOD.....	3
1.1. Predmet rada	3
1.2. Struktura rada	3
2. DEFINIRANJE POJMA 'MANJINA'	4
2.1. Definicija nacionalnih manjina u međunarodnom pravu	4
2.2. Definicija i prava manjina u Republici Hrvatskoj.....	9
2.3. Definicija i prava manjina u odabranim zemljama	12
2.3.1. Italija	12
2.3.2. Mađarska	14
2.3.3. Rumunjska.....	15
2.3.4. Slovenija.....	17
2.4. Usporedba prava nacionalnih manjina u odabranim zemljama	20
3. NAČIN IZBORA I JAČINA GLASA ZASTUPNIKA U NACIONALNIM PARLAMENTIMA. 21	
3.1. Hrvatska.....	21
3.2. Italija	21
3.3. Mađarska	22
3.4. Rumunjska.....	23
3.5. Slovenija.....	24
4. ZAKLJUČAK.....	25
5. LITERATURA.....	26

1. UVOD

1.1. Predmet rada

Predmet ovoga završnog rada je položaj nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj te odabranim državama članicama Europske unije (EU) - Italiji, Mađarskoj, Rumunjskoj i Sloveniji, s posebnim naglaskom na izbor i položaj manjina u parlamentima tih država. Ove četiri države su odabrane jer u svakoj od tih država, hrvatske nacionalne manjine su povijesno prisutne dugi niz godina te su idealan primjer za prikaz odnosa tih država prema nacionalnim manjinama. Također, sve navedene države su članice EU i imaju svoje zastupnike u Hrvatskome saboru. Osim toga, bit će riječi i o definiranju pojma nacionalne manjine u međunarodnom pravu, kao i u nacionalnim pravnim sustavima analiziranih pet država.

U izradi rada koriste se radovi hrvatskih i stranih autora, literatura pronađena na službenim stranicama međunarodnih institucija i organizacija, kao i autorski članci koji su objavljeni u domaćim i inozemnim znanstvenim i stručnim časopisima. Korištene su i određene konvencije, preporuke i zaključci međunarodnih institucija.

1.2. Struktura rada

U početku rada opisuju se razna stajališta i pogledi te definicije pojma nacionalne manjine ove šarolike i kompleksne teme. Predstavlja se definiranje pojma nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj i međunarodnom pravnom poretku, ali i kako su pojam nacionalnih manjina definirale odabrane države analizirane u ovome radu. Raspravlja se i o regulaciji prava nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj te u odabranim državama, uz opisivanje kojim pravnim aktima je koja država i na koji način regulirala prava svojih nacionalnih manjina.

Naposljetku se predstavlja posebno pripremljena komparativna tablica prava nacionalnih manjina u odabranim državama, a zatim način izbora i jačina glasa manjinskih zastupnika u nacionalnim parlamentima. U zaključku se nastoji sažeto utvrditi koji je i kakav položaj nacionalne manjine u Republici Hrvatskoj i u ostalim odabranim državama članicama Europske unije iz ugla zastupljenosti manjinskih predstavnika u nacionalnim parlamentima tih država. Parlamentarna zastupljenost doista varira, i to od izabranih predstavnika na stranačkim ili manjinskim.

2. DEFINIRANJE POJMA 'MANJINA'

2.1. Definicija nacionalnih manjina u međunarodnom pravu

Definiranje pojma manjina i tog naziva složeno je pitanje oko kojega niti najeminentniji međunarodnopravni stručnjaci i organizacije nisu do danas utvrdili jedinstveni i usuglašeni stav ili odgovor. Jedan od razloga je i činjenica kako na različitim razinama kako globalno pod okriljem Ujedinjenih naroda (u daljnjem tekstu: UN), tako i u Europi u sklopu novonastalih europskih institucija i inicijativa, pa i Europske unije (u daljnjem tekstu: EU) i Vijeća Europe (u daljnjem tekstu: VE), a niti bilateralnim međunarodnim ugovorima, nije uspostavljen konsenzus oko pojma manjine, a ponekad se čak i pojam ne spominje kao relevantan.

U međunarodnom pravu širok je spektar ideja oko definiranja pojma manjine. Koriste se i različiti nazivi - manjine, nacionalne manjine, etničke manjine, vjerske manjine, jezične manjine, etničke ili rasne grupe, manjinski narodi. Svaki od tih pojmova ima nedostataka, pa se u međunarodnom pravu i dokumentima događa i nastavlja nesuglasje oko pravog pojma definiranja manjina.

Međutim, niti osnivački akt UN-a - *Povelja Ujedinjenih naroda*¹, ne sadrži odredbe o zaštiti manjina, ali se odredbe o ljudskim pravima posredno odnose i na manjinsku problematiku. Bitan dokument UN-a je i *Opća deklaracija o ljudskim pravima*², koja utvrđuje osnovna građanska, politička, ekonomska, socijalna i kulturna prava, ali nigdje se izričito ne spominju prava manjina ili pojam manjina. „Svakome pripadaju sva prava i slobode utvrđene u ovoj Deklaraciji bez razlike bilo koje vrste, kao što je rasa, boja kože, spol, jezik, vjeroispovijed, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili društveno podrijetlo, imovina, rođenje ili drugi status. Nadalje, ne smije se praviti nikakva razlika na osnovu političkog, pravnog ili međunarodnog statusa zemlje ili područja

¹ Povelju Ujedinjenih naroda potpisali su 26. lipnja 1945. na konferenciji u San Franciscu predstavnici 50 država i stupila je na snagu 24. listopada 1945.

² Opća deklaracija o ljudskim pravima usvojena je i proglašena na Općoj skupštini Ujedinjenih naroda, 10. prosinca 1948.

kojemu neka osoba pripada, bilo da je to područje neovisno, pod starateljstvom, nesamoupravno, ili mu je na neki drugi način ograničen suverenitet.“³

Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima usvojen je Rezolucijom br. 2200 A /XXI na Općoj skupštini UN-a, 16. prosinca 1966. i stupio na snagu 23. ožujka 1976. godine. Republika Hrvatska stranka je tog ugovora od 6. listopada 1991. godine, prema Odluci o objavljivanju mnogostranih međunarodnih ugovora kojih je RH stranka temeljem notifikacija o sukcesiji. Pakt je bitan, između ostaloga, jer je u 1. članku zapisano kako: pravo na samoodređenje imaju svi narodi te na temelju tog prava mogu odrediti svoj politički status i osigurati društveni, kulturni i gospodarski razvoj. Prema 2. članku, svaka država/stranka Pakta jamči da će poštivati i priznati prava svim osobama koje se nalaze na njenom teritoriju bez obzira njihovu različitost koja se može vidjeti po raznim elementima (rasa, boja kože, spol, jezik, vjera, političko ili drugo uvjerenje, nacionalno ili socijalno podrijetlo, imovina, rođenje ili neka druga okolnost). Također, u 27. članku govori se o državama gdje postoje vjerske, etničke ili jezične manjine te se istima ne smije uskratiti pravo da se služe svojim jezikom, obnašaju svoju vjersku obvezu te pridonose očuvanju i prenošenju svoje kulture i kulturne baštine.

Sljedeći bitni dokument oko manjine u sklopu UN-a je *Deklaracija o pravima osoba koje pripadaju nacionalnim ili etničkim, vjerskim i jezičnim manjinama*⁴, usvojena na 47. zasjedanju Opće skupštine UN-a, 18. prosinca 1992. godine. Na donošenje deklaracije bitno je utjecao rad i mišljenje talijanskog profesora Francesca Capotortija, koji je u radu Pododbora UN-a za sprječavanje diskriminacije i zaštitu manjina iznio i definiciju manjina. Tijekom izrade deklaracije predstavljen je i prijedlog jugoslavenskog izaslanstva na 31. zasjedanju Opće skupštine UN-a (1977.), koje je predložilo usvajanje jednog međunarodnog dokumenta kojim bi se regulirala prava

³ Odluka o objavi Opće deklaracije o ljudskim pravima (2009.). (Narodne novine, br. 12/2009), čl. 2.

Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/medunarodni/2009_11_12_143.html (18.3.2023.)

⁴ Deklaracija o pravima osoba koje pripadaju nacionalnim ili etničkim, vjerskim i jezičnim manjinama. 47. zasjedanje Opće skupštine UN, New York, 18. prosinca 1992., (Rezolucija br. 47/135). Dostupno na:

https://pravamanjina.gov.hr/UserDocsImages/arhiva/pdf/medjunarodni/deklaracija_o_pravima_osoba_koje_pripadaju_nacionalnim_ili_etnickim_manjinama.pdf (18.3.2023.)

manjina i obveze država prema njima. Na 32. zasjedanju Opće skupštine UN-a SFR Jugoslavija je ponovila svoj prijedlog te pripremila i podnijela nacrt deklaracije o pravima manjima.

Deklaracija je usvojena 1992. godine i sastoji se od preambule i 9 članaka. U početnim člancima navodi se da države moraju štiti nacionalni/etnički, kulturni, jezični, vjerski identitet manjina na svojim teritorijima, trebaju postići i ostvariti uvjete za unaprjeđenje tih identiteta. Pripadnici manjina u potpunosti ostvaraju sva ljudska prava i slobode bez diskriminacije te su jednaki pred zakonom. Države potpisnice moraju pripadnicima manjina omogućiti razvijanje kulture, jezika, vjere i običaja. Deklaracija priznaje određena prava pripadnicima nacionalnih/etničkih, vjerskih i jezičnih manjina. Neka od tih prava su pravo na vlastitu kulturu, ispovijedanje vjere i obrede, privatnu i javnu upotrebu vlastitog jezika, donošenje političkih odluka manjine na nacionalnoj i regionalnoj razini, kontakt sa građanima drugih država, pripadnicima manjina i drugih manjina te prekogranična suradnja. Čini se kako je glavna manjkavost deklaracije da formalnopravno nije međunarodnopravno obvezujući dokument. Sadržajno, pak, ne spominje se pravo na javno informiranje na materinjem jeziku manjina, nema prava na lokalnu samoupravu, prava na isticanje nacionalnih simbola niti prava službene upotrebe jezika manjina. Također, očekivalo se i kako će definicija manjina biti sastavni dio deklaracije, ali taj pojam nije definiran, nego se pragmatično zaključilo kako je manjinama dovoljno jamčiti prava i mehanizme zaštite.

Isto tako, niti druge i različite međunarodne konvencije, preporuke, deklaracije i dokumenti koji pridonose preciziranju pojma manjina, pa ni uže među državama članicama Vijeća Europe, ne donose neku usklađenu definiciju pojma manjine. Tako, primjerice, *Venecijanska komisija* definira pojam manjina kao „grupu koja je brojčano manja od ostalog stanovništva države, a čiji članovi makar državljanima te države imaju etničke, vjerske ili jezične karakteristike po kojima se razlikuju od ostalog stanovništva i vođeni su voljom za očuvanje svoje kulture, tradicije, vjere i jezika“⁵. Manjkavost te definicije je što do sada nije usvojena. *Instrument Srednjoeuropske inicijative za zaštitu manjinskih prava*, pak, definirao je kako nacionalna manjina označava „grupu

⁵ Explanatory Report on the Proposal for a European Convention for the Protection of Minorities. European Commission for Democracy through Law, Council of Europe, Strasbourg, 1991. Dostupno na: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL\(1991\)008-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL(1991)008-e) (18.6.2023.)

koja je brojčano manja od ostatka stanovništva neke države, čiji pripadnici kao državljani te države imaju etničke, vjerske ili jezične karakteristike različite od onih ostatka stanovništva te žele sačuvati svoju kulturu, vjeru ili jezik.“⁶

Prema *Preporuci 1201. Vijeća Europe*, manjine se definiraju kao „osobe koje prebivaju na teritoriju te države i njezini su državljani; održavaju s tom državom solidne i dugotrajne veze; pokazuju specifične etničke, kulturne, vjerske ili jezične karakteristike; zastupljeni su u dovoljnom broju, pri čemu su još malobrojnija od ostalog stanovništva države ili jedne oblasti te države; potaknuti su željom za očuvanje onoga što čini njihov zajednički identitet, posebno kulturu, tradiciju, vjeru ili jezik“⁷.

Okvirnu konvenciju za zaštitu nacionalnih manjina, usvojena u sklopu VE, 10. studenoga 1995., koja je stupila na snagu 1. veljače 1998., smatra se dokumentom najvišeg dosega suvremenog međunarodnog prava u materiji nacionalnih manjina. Iako niti ovdje nije sasvim zadovoljavajuće utvrđena definicija pojma manjina, riječ je o prvom pravnom aktu koji je obvezujući multilateralni instrument posvećen zaštiti nacionalnih manjina, gdje se traži poštivanje etničkog, kulturnog, jezičnog i vjerskog identiteta svake osobe koja je predstavnik neke nacionalne manjine.

Važna je i *Europska povelja o regionalnim ili manjinskim jezicima*, usvojena u VE (1992.), koja je pravno obvezujući izvor međunarodnog manjinskog prava, a Republika Hrvatska je stranka od 1. ožujka 1998. godine. U članku 1. Povelje definira se pojam manjinskog ili regionalnog jezika:

- a) izraz „regionalni ili manjinski jezici“ znači jezike koji se
 - i. tradicionalno rabe na području određenog državnog teritorija od strane državljana te države koji sačinjavaju grupu brojčano manju od ostatka državnog stanovništva, i
 - ii. razlikuju od službenih jezika te države;

Ovo ne uključuje ni dijalekte službenog jezika države ni jezike useljenika.

⁶ Horvat Vuković A. (2010.). Autohtone nacionalne manjine i ustavne promjene 2009.-2010., Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, str. 561 (12.3.2023.)

⁷ Ibid.

b) „područje na kojem se regionalni ili manjinski jezici rabe“ znači zemljopisno područje na kome je navedeni jezik način izražavanja određenog broja ljudi što opravdava usvajanje različitih zaštitnih i poticajnih mjera predviđenih u ovoj Povelji;

c) „neteritorijalni jezici“ znači jezike koji se rabe od državljana određene države a koji se razlikuju od jezika koje rabi ostatak državnog pučanstva, ali koji iako su tradicionalno u uporabi u okviru državnog teritorija, ne mogu biti svedeni na zasebno područje.“⁸

Profesor *Francesco Capotorti* (1977.), ujedno i visoki ekspert UN-a, iznio je najrelevantniju definiciju kojom se precizno odredio pojam: „manjina je skupina brojčano inferiornija od ostatka stanovništva države, koja je u nedominantnom položaju, čiji članovi kao građani države posjeduju etnička, vjerska ili jezična obilježja različita od onih kod ostatka stanovništva i pokazuju, možda tek implicitno, osjećaj solidarnosti usmjeren očuvanju njihove kulture, tradicije, vjere ili jezika“⁹.

Prema *Julesu Deschenesu* (1985.), pak, manjina je „grupa građana jedne države koja predstavlja brojčanu manjinu i nije u dominantnom položaju u toj državi, a obilježena je etničkim, vjerskim ili jezičnim obilježjima različitim od većinskog stanovništva; oni imaju osjećaj međusobne solidarnosti prouzrokovan makar i implicitno kolektivnom voljom za preživljavanjem, s ciljem postizanja stvarne i pravne jednakosti s većinom“¹⁰.

Prema *Siniši Tataloviću* (1997.), koji razlikuje manjinske narode i nacionalne manjine, „manjine, ako su nacionalne, u normalnim uvjetima u povoljnijem su položaju od manjinskih naroda jer su

⁸ Zakon o potvrđivanju Europske povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima. (Narodne novine, br. 18/97). Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/medunarodni/1997_10_18_121.html (9.3.2023.)

⁹ UN (2010.). *Minority Rights: International Standards and Guidance for Implementation*. New York i Geneva. Dostupno na: https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Publications/MinorityRights_en.pdf (21.3.2023.)

¹⁰ Deschenes, J. (1985.). *Proposal concerning a definition of the term "minority"*. UN Digital Library. Dostupno na: <https://digitallibrary.un.org/record/88267> (18.3.2023.)

obično povezane s jednom stranom državom koja ima određeni interes za njihovu sudbinu, a postojanje matične države omogućava i njihovo formalno postojanje i podršku.“¹¹

2.2. Definicija i prava manjina u Republici Hrvatskoj

Položaj manjina u Hrvatskoj usko je vezan uz nastanak samostalne države i stoga je korisno objasniti situaciju i razloge kako i na koji način je došlo do današnjeg modela zaštite i prava pripadnika nacionalnih manjina. Novouspostavljena Republika Hrvatska nužno se u uvjetima agresije i obrane 90-ih godina razvijala, ali i nastojala prikazati i potvrditi kao slobodna država orijentirana zapadnim demokratskim vrijednostima, koja unaprjeđuje vlastiti međunarodni položaj, uz potporu zapadnih država i međunarodnih organizacija.

Kao jedno od ključnih pitanja, vezanih i uz ovaj rad, jest da u to doba nije bilo jasno kako će se ratna zbivanja odraziti na položaj manjina u Hrvatskoj, a kojih je prema popisu stanovnika iz 1991. godine bilo 12,16% u ukupnom pučanstvu¹², pri čemu je brojčano prednjačila srpska manjina. Stoga je ključnim bilo i riješiti pitanje pripadnika manjina, a pogotovo zajamčiti i u praksi osigurati prava i slobode svima, pa tako i srpskoj nacionalnoj manjini, koja je bila najproblematičnija jer su se brojni pripadnici pod utjecajem JNA, pravoslavnih popova, Srpske akademije nauka i umetnosti (SANU) i organiziranih paravojnih odreda odlučili na terorističke i vojno potpomognute akcije protiv hrvatskog državnog poretka i hrvatskog naroda.

Izabравši novi prozapadni put početkom 1990-ih i usvajajući demokratske dosege i u vidu sloboda i prava te zaštite pripadnika manjina u Hrvatskome saboru počeli su se donositi brojni akti, deklaracije i konvencije kojima manjine mogu postizati privrženost zapadnom svijetu i poretku. Ustavom RH iz 1990. napravljen je ustavni i zakonodavni okvir kojim se zaštićuju jedinstvenost i sloboda djelovanja manjina. Tako se, primjerice, u *Rezoluciji o zaštiti ustavnog demokratskog poretka i nacionalnim pravima u Hrvatskoj* govori „Sabor Republike Hrvatske ostaje odlučan u nakani da svim građanima koji žive u Hrvatskoj jamči sva ljudska, politička i nacionalna prava, i to najmanje u onom opsegu kojega narodima i etničkim zajednicama jamče države članice

¹¹ Tatalović, S. (1997.). *Manjinski narodi i manjine*, Zagreb, SKD Prosvjeta, str. 28. (8.3.2023.)

¹² Popis stanovništva iz 1991. godine. [Popis stanovništva u Hrvatskoj 1991. - Wikipedia](#) (2.6.2023.)

Europske zajednice i druge najrazvijenije demokratske zemlje Europe i Sjeverne Amerike“¹³. U *Deklaraciji o proglašenju suverene i samostalne Republike Hrvatske* od 25. lipnja 1991., pak, bitna je 3. točka u kojoj se navodi: „Republika Hrvatska jamči Srbima u Hrvatskoj i svim nacionalnim manjinama koje žive na njezinu tlu poštivanje svih ljudskih i građanskih prava, a osobito slobodu izražavanja i njegovanja nacionalnog jezika i kulture, kao i političkog organiziranja. Republika Hrvatska štiti prava i interese svojih državljana bez obzira na vjersku, etničku i rasnu pripadnost“¹⁴, tim više opet je veliki naglasak na nacionalnoj ravnopravnosti.

Izvorišne osnove *Ustava Republike Hrvatske*, pak, definiraju kako se „Republika Hrvatska ustanovljuje kao nacionalna država hrvatskoga naroda i država pripadnika nacionalnih manjina: Srba, Čeha, Slovaka, Talijana, Mađara, Židova, Nijemaca, Austrijanaca, Ukrajinaca, Rusina, Bošnjaka, Slovenaca, Crnogoraca, Makedonaca, Rusa, Bugara, Poljaka, Roma, Rumunja, Turaka, Vlaha, Albanaca i drugih, koji su njezini državljani, kojima se jamči ravnopravnost s građanima hrvatske narodnosti i ostvarivanje nacionalnih prava u skladu s demokratskim normama UN-a i zemalja slobodnoga svijeta“¹⁵.

U članku 12. Ustava spominju se i određena prava nacionalnih manjina, kao što su pravo na korištenje drugog jezika i pisma: „U pojedinim lokalnim jedinicama uz hrvatski jezik i latinično pismo u službeni se uporabu može uvesti i drugi jezik te ćirilica ili koje drugo pismo pod uvjetima

¹³ Rezolucija o zaštiti ustavnog demokratskog poretka i nacionalnim pravima u Hrvatskoj (1990.). (Narodne novine, br. 34/1990), točka II.1. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1990_08_34_678.html (17.7.2023.)

¹⁴ Deklaracija o proglašenju suverene i samostalne Republike Hrvatske. (Narodne novine, br. 31/1991). Dostupno na: <https://www.sabor.hr/hr/deklaracija-o-proglasenju-suverene-i-samostalne-republike-hrvatske-25-lipnja-1991> (17.7.2023.)

¹⁵ Ustav Republike Hrvatske. (Narodne novine, br. 56/1990, 135/1997, 8/1998, 113/2000, 124/2000, 28/2001, 41/2001, 55/2001, 76/2010, 85/2010, 5/2014). Dostupno na: https://www.vsrh.hr/CustomPages/Static/HRV/Files/2016dok/UstavRepublikeHrvatske_2014-005.pdf (17.7.2023.)

propisanim zakonom¹⁶. U članku 15. spominje se ravnopravnost pripadnika svih nacionalnih manjina, kao i opće i posebno biračko pravo u izborima za Hrvatski sabor, sloboda izražavanja nacionalne pripadnosti, sloboda služenjem svojim jezikom i pismom te kulturna autonomija. U članku 39. zabranjuju se svi oblici diskriminacije, posebice nacionalna, vjerska i rasna. U članku 41. navodi se model sekularizacije vjere, pri čemu se vjerskim zajednicama dopušta baviti se vjerskim odredima, osnivati škole, učilišta te različite ustanove i zajednice.

Pojam nacionalnih manjina definiran je u tekstu *Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina* u članku 5. (Narodne Novine br. 155/2002) i glasi „Nacionalna manjina, u smislu ovoga Ustavnog zakona, je skupina hrvatskih državljana čiji pripadnici su tradicionalno nastanjeni na teritoriju Republike Hrvatske, a njeni članovi imaju etnička, jezična, kulturna i/ili vjerska obilježja različita od drugih građana i vodi ih želja za očuvanjem tih obilježja¹⁷.

U Hrvatskoj enciklopediji stoji: etnička ili nacionalna manjina, je skupina stanovnika jedne države koja se po svojoj etničkoj pripadnosti razlikuje od većine stanovništva te države. Takve manjine najčešće su dijelovi naroda koji su u nekoj drugoj državi (ili državama) većinski narod, kao što su to npr. češka, njemačka ili talijanska manjina u Hrvatskoj. Gdjekad se samo takve manjine nazivaju nacionalnima, dok se etničkim manjinama nazivaju one koje su dijelovi naroda koji ni u kojoj državi nisu većinski, dakle, nemaju svoju „matičnu“ državu.¹⁸

¹⁶ Ustav Republike Hrvatske, čl. 12, stavak 2. (Narodne novine, br. 56/1990, 135/1997, 8/1998, 113/2000, 124/2000, 28/2001, 41/2001, 55/2001, 76/2010, 85/2010, 5/2014).
https://www.vsrh.hr/CustomPages/Static/HRV/Files/2016dok/UstavRepublikeHrvatske_2014-005.pdf
(17.7.2023.)

¹⁷ Ustavni zakon o pravima nacionalnih manjina, čl. 5. (Narodne novine 155/02, 47/10, 80/10, 93/11.).
Dostupno na: <https://zakon.hr/z/295/Ustavni-zakon-o-pravima-nacionalnih-manjina> (17.7.2023.)

¹⁸ Bošnjak, M. (2020.). Zbornik radova sa znanstveno-stručnog skupa 'Etnokulturni etnitet Hrvata u Vojvodini: Povjesni i suvremeni procesi'. Zagreb, Hrvatsko katoličko sveučilište, str.135 (6.3.2023.)

Prava nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj regulirana su Ustavom i Ustavnim zakonom o pravima nacionalnih manjina, uz koje su i organski zakoni koji se tiču nacionalnih manjina, kod kojih je za izmjenu potrebna dvotrećinska većina u Hrvatskome saboru.

Prema članku 7. Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina, predviđena su sljedeća prava:

1. služenje svojim jezikom i pismom, privatno i u javnoj uporabi, te u službenoj uporabi;
2. odgoj i obrazovanje na jeziku i pismu kojim se služe;
3. uporabu svojih znamenja i simbola;
4. kulturna autonomija održavanjem, razvojem i iskazivanjem vlastite kulture, te očuvanja i zaštite svojih kulturnih dobara i tradicije;
5. pravo na očitovanje svoje vjere te na osnivanje vjerskih zajednica zajedno s drugim pripadnicima te vjere;
6. pristup sredstvima javnog priopćavanja i obavljanja djelatnosti javnog priopćavanja (primanje i širenje informacija) na jeziku i pismu kojim se služe;
7. samoorganiziranje i udruživanje radi ostvarivanja zajedničkih interesa;
8. zastupljenost u predstavničkim tijelima na državnoj i lokalnoj razini te u upravnim i pravosudnim tijelima;
9. sudjelovanje pripadnika nacionalnih manjina u javnom životu i upravljanju lokalnim poslovima putem vijeća i predstavnika nacionalnih manjina;
10. zaštitu od svake djelatnosti koja ugrožava ili može ugroziti njihov opstanak, ostvarivanje prava i sloboda.¹⁹

2.3. Definicija i prava manjina u odabranim zemljama

2.3.1. Italija

U Italiji nema precizno naznačenog pojma nacionalnih manjina, koriste pojam 'jezične manjine' i priznaju 12 povijesnih jezičnih manjina, a to su: Albanci, Katalonci, Nijemci, Grci, Slovenci,

¹⁹ Ustavni zakon o pravima nacionalnih manjina. (Narodne novine 155/02, 47/10, 80/10, 93/11.).

Dostupno na: <https://zakon.hr/z/295/Ustavni-zakon-o-pravima-nacionalnih-manjina> (17.7.2023.)

Hrvati, Ladinci, Francuzi, Frankoprovansalci, Oksitanci, Furlanijanci i Sardinijanci²⁰. U članku 6. talijanskog ustava²¹ objašnjeno je da država štiti jezične manjine odgovarajućim mjerama.

Prema najnovijem mišljenju Savjetodavnog odbora za Okvirnu konvenciju za zaštitu nacionalnih manjina VE²², Italija primjenjuje odredbe Okvirne konvencije za zaštitu nacionalnih manjina na 12 službeno priznatih 'povijesnih jezičnih manjina'. S obzirom na decentraliziranu strukturu Talijanske Republike, prava manjina zaštićena su i provode se asimetrično unutar nacionalnog teritorija i sve manjine nemaju jednaku korist od prava utvrđenih u konvenciji. Zaštita prava zajamčenih Državnim zakonom br. 482/1999 o zaštiti povijesnih jezičnih manjina dodatno je ojačana statutima o autonomiji te drugim nacionalnim i regionalnim zakonodavstvima u regijama kao što su Dolina Aoste, Furlanija - Julijska krajina i Trentino - Južni Tirol.²³

U Italiji su prava manjina regulirana člancima Ustava 3., 8., 17., 18., 19. i 20. te državnim zakonom br. 482/1999. o zaštiti povijesnih jezičnih manjina, kao i različitim regionalnim statutima i zakonima koje donose regije u kojima žive manjine. Svim građanima, pa tako i pripadnicima jezičnih manjina, neposredno su zajamčena prava na slobodu okupljanja, udruživanja, kao i izražavanja, mišljenja, savjesti i vjere. Sve vjerske zajednice slobodne su pred zakonom i imaju

²⁰ Measures under the linguistic minorities law. UNESCO. Dostupno na :

<https://en.unesco.org/creativity/policy-monitoring-platform/measures-under-linguistic> (18.3.2023.)

²¹ Ustav Talijanske Republike. Službeni list, br. 27.12 1947, br. 298, službeni prijevod Ustavnog suda Italije (1947.). Dostupno na:

https://www.senato.it/documenti/repository/istituzione/costituzione_inglese.pdf (18.3.2023.)

²² The 5th Opinion on Italy. Advisory Committee on the Framework Convention for the Protection of National Minorities, Council of Europe, Strasbourg, 2023, Dostupno na: <https://rm.coe.int/5th-op-italy-en/1680aa21a7> (18.7.2023.)

²³ Ministry of Foreign Affairs and International Cooperation of Italy. OHCHR request pursuant to UNGA Resolution A/RES/74/165 on the effective promotion of the Declaration on the Rights of Persons Belonging to National or Ethnic, Religious and Linguistic Minorities, Rome, March 2021. Dostupno na: https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Minorities/Declaration_GA_Report/States/Italy.docx (18.7.2023.)

pravo na samoorganizaciju po svojim statutima a da nisu u suprotnosti sa talijanskim zakonom te su njihovi odnosi s državom regulirani na temelju ugovora države i predstavnika zajednice.

2.3.2. Mađarska

Temeljni zakon (2011.), umjesto pravne kategorije „nacionalna i etnička manjina“ koja je uvedena u vrijeme demokratskih promjena, vraća naziv 'narodnost'.²⁴ Također, zaštita narodnosti više nije propisana na ustavnoj razini, već posebnim zakonskim propisima i rješenjima. Pojam 'narodnost', poznat iz višestoljetne mađarske tradicije, uveden je u dogovoru s manjinskim predstavnicima. Nacionalnosti koje žive u Mađarskoj konstitutivni su dio države, a svaki mađarski državljanin koji je pripadnik nacionalnosti ima pravo slobodno izražavati i održavati vlastiti identitet.²⁵

U Mađarskoj su prava manjina regulirana Temeljnim zakonom (Ustav) te raznim zakonima i podzakonskim aktima. U ustavnoj preambuli određeno je da su nacionalne manjine koje žive u Mađarskoj dio mađarske političke zajednice i sastavni dio države. Utvrđena je i obveza čuvanja i promicanja jezika i kulture nacionalnih manjina koje žive na teritoriju Mađarske, i to njih 13 koje imaju pravo na zaštitu identiteta i jezika a to su: Armenci, Bugari, Grci, Hrvati, Nijemci, Poljaci, Romi. Rumunji, Rusini, Slovaci, Slovenci, Srbi i Ukrajinci. U članku 29. Temeljnog zakona određena su prava manjina. Nacionalne manjine koje žive na teritoriju Mađarske imaju pravo koristiti se svojim materinjim jezikom, koristiti imena pojedinačno i kolektivno na materinjem jeziku, mogu uživati svoju kulturu te pravo školovanja na vlastitom jeziku, Također nacionalne manjine na prostoru Mađarske mogu uspostaviti svoje samouprave na lokalnoj i nacionalnoj razini.

Ustavno, zakonski i podzakonski propisi reguliraju i status i prava Mađara izvan Mađarske:

- Temeljni zakon (Ustav) Mađarske, osobito članak D²⁶

²⁴ Rosenzweig Bajić, Maja (2017.). Hrvatsko–mađarski odnosi: položaj hrvatske nacionalne manjine u perspektivi daljnjeg razvoja manjinske politike. Savjetnički rad, Zagreb, Diplomatska akademija, Ministarstvo vanjskih i europskih poslova Republike Hrvatske.

²⁵ Portal Vijeća Europe. Dostupno na: <https://www.coe.int/en/web/minorities/hungary> (14.7.2023.)

²⁶ Temeljni zakon (Ustav) Mađarske. Mađarski službeni list (Magyar Közlöny), br. 124, 2022. Dostupno na: <https://njt.hu/jogszabaly/2011-4301-02-00> (14.7.2023.)

- Zakon o izboru članova Nacionalne skupštine, osobito 6. alineja u 1. rečenici²⁷
- Zakon o svjedočenju o nacionalnom zajedništvu²⁸
- Zakon Zakladi „Bethlen Gábor“²⁹
- Strateški okviri politike prema mađarskim zajednicama u inozemstvu (2011.)³⁰

2.3.3. Rumunjska

Nacionalne manjine u Rumunjskoj³¹ definiraju se kao skupine ljudi koje se etnički, jezično ili vjerski razlikuju od većinskog stanovništva. Prema članku 4. rumunjskog ustava, ‘Rumunjska je zajednička i nedjeljiva domovina svih svojih građana, bez obzira na rasu nacionalnost, etničko podrijetlo, jezik, vjeru, spol, mišljenje, političko opredjeljenje, bogatstvo ili društveno podrijetlo’. U članku 6. Ustava, pak, propisuju se smjernice u tom području prema kojima (1) država priznaje i jamči pripadnicima nacionalnih manjina pravo na očuvanje, razvoj i izražavanje svojeg etničkog, kulturnog, jezičnog i vjerskog identiteta, i (2) zaštitne mjere države radi očuvanja, razvoja i izražavanja identiteta osoba koje pripadaju nacionalnim manjinama pridržavat će se načela jednakosti i nediskriminacije u odnosu na ostale rumunjske građane.'

²⁷ Zakon br. CCIII iz 2011. g. o izboru članova Nacionalne skupštine. Mađarski službeni list (Magyar Közlöny), br. 165, 2011. Dostupno na: <https://njt.hu/jogszabaly/en/2011-203-00-00> (14.7.2023.)

²⁸ Zakon br. XLV iz 2010. g. o svjedočenju o nacionalnom zajedništvu. Mađarski službeni list (Magyar Közlöny), br. 92, 2010. Dostupno na: <https://melaproject.org/sites/default/files/2018-05/Act%20no.%2045%20on%20the%20Testimony%20for%20National%20Cohesion,%202010.pdf> (14.7.2023.)

²⁹ Zakon br. CLXXXII iz 2010. g. o Zakladi Bethlen Gábor. Mađarski službeni list (Magyar Közlöny), br. 201, 2010. Dostupno na: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1000182.tv> (14.7.2023.)

³⁰ Ministry of Public Administration and Justice of Hungary (2012.). Policy for Hungarian Communities Abroad. Strategic Framework for Hungarian Communities Abroad. Budapest, State Secretariat for Hungarian Communities Abroad. Dostupno na: https://bgazrt.hu/wpcontent/uploads/2019/02/policy_2013.pdf (14.7.2023.)

³¹ Ustav Republike Rumunjske. Bukurešt, Monitorul Oficial, No. 767, 31.10.2003. Dostupno na: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/1413> (19.7.2023.)

Prema Zakonu o nacionalnim manjinama i njihovim pravima³², usvojenom 2001. i dopunjenom 2015. godine, 'nacionalna manjina je svaka zajednica rumunjskih državljana koji žive u Rumunjskoj od uspostave moderne države, brojčano su inferiorniji u odnosu na većinsko stanovništvo, s vlastitim etničkim identitetom, izraženim kroz kulturu, jezik ili vjeru, koju žele očuvati, izraziti i razvijati pripadnici nacionalnih manjina su rumunjski državljani, koji slobodno i otvoreno izražavaju pripadnost nekoj nacionalnoj zajednici'. Također, Rumunjska je i potpisnica Okvirne konvencije o zaštiti nacionalnih manjina od 1995., koju je ratificirala 1998. godine.³³

Prava manjina u Rumunjskoj regulirana su Ustavom, kao i organskim zakonima, što je navedeno u članku 73. Ustava. Organski zakoni³⁴ su oni koje parlament donosi u pitanjima od vitalnog značenja za funkcioniranje države i međukategorija su između ustavnih i redovnih zakona.

U članku 6. rumunjskog ustava pod naslovom 'pravo na identitet' zapisano je da država priznaje i jamči pravo pripadnika nacionalnih manjina na očuvanje, razvoj i izražavanje njihovog nacionalnog, kulturnog, vjerskog i jezičnog identiteta. U članku 32. pod naslovom 'pravo na obrazovanje' zajamčeno je pravo na učenje materinjeg jezika i na školovanje na tom jeziku, što je detaljnije objašnjeno zakonima. Također, pripadnici manjina imaju i pravo na zastupljenost u Parlamentu (članak 62.). Prema članku 120., pripadnicima manjine koji su u teritorijalno-administrativnim jedinicama značajnije prisutni osigurava se pisana i usmena uporaba manjinskog jezika u komunikaciji sa lokalnim tijelima javne uprave i javnim službama po uvjetima propisanim u organskom zakonu. Članak 128. govori o pravu korištenja materinjeg jezika pred sudovima, kao i pravo na korištenje tumača ili prevoditelja u sudskom procesu.

Zakonom o nacionalnim manjinama i njihovim pravima (2015.) jamči se pravo nacionalnih manjina na upotrebu vlastitog jezika u javnom životu, obrazovanju, medijima i pravosuđu, predviđa se utemeljenje institucija i organizacija koje promiču i štite prava manjina, priznaje

³² Petraru, Roxana Alina. Protection of National Minorities in Romania and Republic of Moldova. Guidelines. CES Working Papers, iii, (2), 2011. Dostupno na: https://ceswp.uaic.ro/articles/CESWP2011_III2_PET.pdf (19.7.2023.)

³³ Portal Vijeća Europe. Dostupno na: <https://www.coe.int/en/web/minorities/romania>

³⁴ Op. cit. 32). (19.7.2023.)

kulturno i povijesno naslijeđe manjina u Rumunjskoj te osigurava očuvanje i promicanje njihove kulturne tradicija i običaja. Neka od tih zakonom zajamčenih prava, koja su i u skladu s Okvirnom konvencijom o zaštiti nacionalnih manjina, koju je Rumunjska ratificirala 1998., su:

1. Pravo korištenja vlastitog jezika u javnom životu, obrazovanju, medijima i pravosudnom sustavu.
2. Pravo obrazovanja na vlastitom jeziku te osnivanje i održavanje obrazovnih ustanova koje podučavaju na njihovom jeziku.
3. Pravo sudjelovanja u kulturnom životu države te osnivanja i održavanja kulturnih institucija koje promiču njihovu kulturnu tradiciju i običaje.
4. Pravo sudjelovanja u političkom životu države i na zastupljenosti u parlamentu, lokalnim vijećima i drugim javnim institucijama.
5. Pravo pristupa informacijama na vlastitom jeziku kroz medije i druga sredstva komuniciranja.
6. Pravo očuvanja i razvoja vlastitog etničkog, jezičnog i kulturnog identiteta, uključujući pravo korištenja vlastitih simbola, imena i tradicija.

2.3.4. Slovenija

U Republici Sloveniji³⁵ priznaju se dvije autohtone manjinske zajednice - mađarska i talijanska nacionalna manjina, a posebno je izdvojena romska zajednica kojoj se ne priznaje status nacionalne manjine, ali i dalje ima zajamčena određena prava. Ostale manjine a najviše sa prostora bivše Jugoslavije, u Sloveniji nemaju jednaka prava kao ove dvije autohtone manjinske zajednice i kao romska zajednica. Slovenski koncept zaštite autohtonih manjinskih zajednica jamči pripadnicima tih zajednica kolektivna i individualna prava. Zajamčeno je i njihovo političko predstavništvo u slovenskom nacionalnom parlamentu. Romska etnička zajednica uživa vrlo visoku razinu zaštite manjinskih prava, koja uzima u obzir niz specifičnosti njezine socijalne strukture, teritorijalne disperziranosti i niskog stupnja organiziranosti. Neautohtone etničke zajednice uživaju nešto niži stupanj zaštite svojih prava.³⁶

³⁵ Avtohtoni narodni skupnosti – autohtone manjinske zajednice.

³⁶ Žagar, M. (2001). Položaj i prava nacionalnih manjina u Republici Sloveniji. Zagreb, Politička misao, br. 3, vol 38, str. 106–121.

U Sloveniji su prava manjina regulirana ustavom³⁷ i raznim zakonima, među kojima su najbitniji:

- Zakon o posebnim pravima talijanske i mađarske nacionalne zajednice u području odgoja i obrazovanja³⁸,
- Zakon o samoupravama nacionalnih zajednica³⁹,
- Zakon o izboru u državni zbor⁴⁰.

Ustavom Republike Slovenije u članku 5. utvrđeno je da država štiti ljudska prava i temeljne slobode. Također, štiti i jamči prava autohtone talijanske i mađarske nacionalne zajednice, a spominje se i skrb za slovenske iseljenike i autohtone slovenske zajednice u susjednim državama. Prema članku 7., država je sekularna, država i vjerske zajednice su odvojene, vjerske su zajednice ravnopravne i njihov je rad besplatan. Člankom 11. određen je slovenski kao službeni jezik u Sloveniji, ali i kako je u općinama u kojima živi mađarska ili talijanska nacionalna zajednica službeni jezik i mađarski ili talijanski. Člankom 14. određeno je kako su svi građani pred zakonom jednaki te da su svima zajamčena ista ljudska prava i slobode neovisno o nacionalnosti, rasi, spolu, jeziku, vjeri, političkom ili drugom uvjerenju, imovinskom stanju, rođenju, obrazovanju, društvenom položaju, invalidnosti ili bilo kojoj drugoj okolnosti. U članku 19., koji se odnosi na zaštitu osobne slobode, određeno je da se osoba mora obavijestiti o razlozima lišenja slobode na materinjem jeziku ili jeziku koji razumije.

³⁷ Ustav Republike Slovenije - Ustava Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 33/91-I, 42/97 – UZS68, 66/00 – UZ80, 24/03 – UZ3a, 47, 68, 69/04 – UZ14, 69/04 – UZ43, 69/04 – UZ50, 68/06 – UZ121, 140, 143, 47/13 – UZ148, 47/13 – UZ90, 97, 99, 75/16 – UZ70a in 92/21 – UZ62a). Dostupno na: <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=USTA1#> (18.3.2023.)

³⁸ Zakon o posebnim pravima talijanske in mađarske narodne skupine na području vzgoje i obrazovanja (Uradni list RS, št. 35/01, 102/07 – ZOsn-F in 11/18). Dostupno na: <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO2611> (9.3.2023.)

³⁹ Zakon o samoupravama narodnih skupina (Uradni list RS, št. 65/94 in 71/17 – ZFO-1C). Dostupno na: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO899#> (9.3.2023.)

⁴⁰ Zakon o izboru u Državni zbor (Uradni list RS, št. 109/06 – uradno prečišćeno besedilo, 54/07 – odl. US, 23/17 in 29/21). dostupno na: <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO185> (9.3.2023.)

Člankom 61. Ustava definira se pravo na izražavanje narodne pripadnosti svim pojedincima u državi da stvaraju i izražavaju svoju kulturu te upotrebljavaju svoj jezik i svoje pismo. Člankom 63. određeno je protuustavnim poticanje svake nacionalne, rasne, vjerske ili druge nesnošljivosti i mržnje. Člankom 64. određena su posebna prava autohtone mađarske i talijanske nacionalne zajednice u Sloveniji. Pripadnicima tih autohtonih zajednica jamči se pravo na slobodnu uporabu vlastitih nacionalnih obilježja, osnivanje udruga, razvoj kulturnih, gospodarskih i znanstveno-istraživačkih djelatnosti, kao i onih u području javnog informiranja i izdavaštva, radi očuvanja vlastitog nacionalnog identiteta. Mađarska i talijanska zajednica, odnosno njihovi pripadnici, imaju pravo na obrazovanje na vlastitom jeziku te formiranje i razvoj istog. U određenim područjima određenim zakonom dvojezično obrazovanje je obavezno. Mađarskoj i talijanskoj zajednici, odnosno njihovim pripadnicima, jamči se pravo na njegovanje odnosa sa svojim matičnim državama i narodima, a država materijalno i moralno podupire ostvarivanje tih prava.

U područjima u kojima te dvije zajednice žive, njihovi članovi osnivaju svoje samoupravne zajednice za ostvarivanje svojih prava. Država može svoje poslove prenijeti na razinu tih samoupravnih jedinica ako one to zahtijevaju i osigurati će sredstva za njihovu provedbu. Predstavnici nacionalnih zajednica zastupljeni su u predstavničkim tijelima na nacionalnoj razini u Narodnoj skupštini te u lokalnim jedinicama u lokalnim predstavničkim tijelima. Zakoni, opći akti i propisi koji se odnose na ostvarivanje pojedinih prava, kao i na položaj nacionalnih zajednica u ustavu, ne mogu se donositi bez suglasnosti predstavnika nacionalnih zajednica. Člankom 65. utvrđeno je kako se položaj i posebna prava romske zajednice koja je u Sloveniji određuju posebnim zakonom.⁴¹

⁴¹ Italijanska in mađarska nacionalna skupnost. Ljubljana, Ured Vlade Republike Slovenije za narodnosti. Dostupno na: <https://www.gov.si/teme/italijanska-in-madzarska-narodna-skupnost/>

2.4. Usporedba prava nacionalnih manjina u odabranim zemljama

PRAVA	HRVATSKA	ITALIJA	MAĐARSKA	RUMUNJSKA	SLOVENIJA
Pravo na izražavanje pripadnosti nacionalnoj manjini	U potpunosti	Djelomično, samo njih 12	Djelomično, samo njih 13	U potpunosti	Samo talijanskoj i mađarskoj nacionalnoj zajednici
Pravo na slobodnu upotrebu jezika i pisma	U potpunosti	U potpunosti za 12 manjina	U potpunosti za 13 manjina	U potpunosti	Samo talijanskoj i mađarskoj nacionalnoj zajednici
Pravo na slobodu vjeroispovijesti	U potpunosti	U potpunosti	U potpunosti	U potpunosti	U potpunosti
Pravo na odgoj i obrazovanje na jeziku i pismu kojim se služe	U potpunosti	-	U potpunosti za 13 manjina	U potpunosti	Samo talijanskoj i mađarskoj nacionalnoj zajednici
Pravo na očuvanje, razvoj i zaštitu vlastite kulture	U potpunosti	Djelomično samo njih 12	U potpunosti	U potpunosti	Samo talijanskoj i mađarskoj nacionalnoj zajednici
Pravo na zastupljenost u predstavničkim tijelima na državnoj razini	U potpunosti	Djelomično	U potpunosti za 13 manjina	U potpunosti	Samo talijanskoj i mađarskoj nacionalnoj zajednici
Pravo na zastupljenost u predstavničkim tijelima na lokalnoj razini	U potpunosti	Djelomično	U potpunosti za 13 manjina	Djelomično	Samo talijanskoj i mađarskoj nacionalnoj zajednici
Pravo na prekograničnu i međunarodnu suradnju sa „maticom“	U potpunosti	-	U potpunosti za 13 manjina	-	Samo talijanskoj i mađarskoj nacionalnoj zajednici

3. NAČIN IZBORA I JAČINA GLASA ZASTUPNIKA U NACIONALNIM PARLAMENTIMA

3.1. Hrvatska

Zakon o izboru zastupnika u Hrvatski Sabor⁴² kaže da Republika Hrvatska jamči pripadnicima nacionalnih manjina u RH pravo na zastupljenost u Saboru. Zakonom je predviđeno osam zastupničkih mjesta za predstavnike svih nacionalnih manjina koji se biraju u posebnoj izbornoj jedinici koja obuhvaća cijeli prostor RH. Srpska nacionalna manjina ima pravo na tri zastupnička mjesta u Hrvatskom saboru, mađarska manjina na jednog zastupnika, talijanska nacionalna manjina na jednog zastupnika, slovačka i češka nacionalna manjina biraju zajedno jednog zastupnika, austrijska, bugarska, njemačka, poljska, romska, rumunjska, rusinska, ruska, turska, ukrajinska, vlaška i židovska nacionalna manjina biraju zajedno jednog zastupnika kao i pripadnici albanske, bošnjačke, crnogorske, makedonske i slovenske nacionalne manjine. Pripadnici srpske, mađarske i talijanske nacionalne manjine, uz kandidata za zastupnika, predlažu i zamjenika, dok sve ostale manjine predlažu samo zastupnika a zamjenikom postaje onaj kandidat koji iza izabranog zastupnika ima najveći broj glasova.

3.2. Italija

Talijanski izborni zakon omogućuje izbor predstavnika slovenske manjine u Senat i Zastupnički dom, ali ova odredba dobila je malo pozornosti službenih vlasti. Također, Zakon o izboru talijanskih zastupnika u Europski parlament omogućuje afirmativnu akciju u korist nacionalnih manjina. Liste kandidata koju predlažu stranke ili političke skupine francuskog govornog područja Doline Aosta, njemačkoga govornog područja pokrajine Bolzano i slovenska jezična manjina Furlanije - Julijske krajine mogu se pridružiti drugoj listi kandidata u istoj izbornoj jedinici sa svrhom podjele zastupničkih mjesta na toj drugoj listi. Svaki birač ima pravo dati tri preferencijalna glasa, uključujući jedan za kandidata iz skupine manjina. Nakon raspodjele

⁴² Zakon o izborima zastupnika u Hrvatski sabor - (Narodne Novine br. 116/99, 109/00, 53/03, 69/03, 167/03, 44/06, 19/07, 20/09, 145/10, 24/11, 93/11, 120/11, 19/15, 66/15, 104/15, 98/19) - <https://www.zakon.hr/z/355/Zakon-o-izborima-zastupnika-u-Hrvatski-sabor> (17.7.2023.)

zastupničkih mjesta s liste, kandidati liste ili pridruženih lista biraju se temeljem dobivenih preferencijalnih glasova. Međutim, ako niti jedan manjinski zastupnik nije izabran, onaj s najviše preferencijalnih glasova proglašava se izabranim, umjesto kandidata s druge liste, ako osvoji najmanje 5.000 preferencijalnih glasova.⁴³

3.3. Mađarska

Člankom 2. Temeljnog zakona (Ustav) utvrđeno je kako se određuje sudjelovanje u radu parlamenta (Narodna skupština) nacionalnih manjina koje žive u Mađarskoj. I u Zakonu o izboru članova Narodne skupštine navodi se kako su nacionalne manjine koje žive u Mađarskoj sastavni dio države i da im je ustavno zajamčeno pravo sudjelovanja u radu Narodne skupštine. Narodnu skupštinu čine 199 zastupnika, izabranih u mješovitom izbornom sustavu, gdje se 106 bira među pojedinačnim kandidatima u prvom krugu, a 93 s nacionalnih lista, koje mogu biti stranačke ili liste predstavnika nacionalnih manjina.

Nacionalne manjinske samouprave mogu sastaviti vlastitu izbornu listu nacionalne manjine. Za sastav liste potrebna je podrška 1% glasača koji su na popisu birača navedeni kao pripadnici nacionalne manjine u toj izornoj jedinici ili prijedlog 1.500 glasača. Kandidirati se mogu isključivo oni koji su upisani na popisu birača kao birači te određene manjine. Dvije ili više nacionalnih manjinskih samouprava ne mogu imati zajedničku listu. Pripadnik nacionalne manjine registriran je kao glasač manjina.

Mandat u parlamentu može se dodijeliti listi nacionalne manjine koja je osvojila određen broj glasova potreban za osvajanje preferencijalnog mandata. Mandat može dobiti najbolje pozicionirani zastupnik s liste, iako lista nije dobila mandat, pa u saziv Narodne skupštine ulazi kao glasnogovornik. Glasnogovornik ima pravo pristupa dokumentima, sudjeluje u radu oba doma skupštine, ima pravo na izmjene i dopune zakona, ulaganje amandmana te održava odnose s predsjednicima državnih samouprava koji sudjeluju u Odbora za narodnosti Narodne skupštine.

⁴³ Petričušić, A.; Dolenc, M. (2021.). Pravo na zastupljenost pripadnika nacionalnih manjina u nacionalnim parlamentima. Zagreb, Pravnik, br. 107, vol. 55. Dostupno na:

https://hrcak.srce.hr/file/383566_153.str

Nakon promjene ustava (2011.) postavljeni su jasni kriteriji kada pripadnik nacionalne manjine može postati punopravni zastupnik, pa tako i hrvatska nacionalna manjina ima pravo na svojeg glasnogovornika u Narodnoj skupštini koji ima pravo sudjelovati u raspravi, ali ne može glasovati.

3.4. Rumunjska

Člankom 62. ustava utvrđeno je kako se zastupnici u oba parlamentarna doma biraju univerzalnim, jednakim, izravnim, tajnim i slobodnim pravom glasa u skladu s izbornim zakonom. Istim člankom određeno je kako organizacije pripadnika nacionalnih manjina koje ne ostvare dovoljan broj glasova za izbor u parlamentu imaju pravo na jedno zastupničko mjesto u skladu s izbornim zakonom. Svaka nacionalna manjina ima pravo biti zastupljena samo u jednoj organizaciji.⁴⁴

Predstavnike nacionalnih manjina biraju članovi njihovih zajednica koji su rumunjski državljani i žive u izbornim jedinicama dodijeljenim svakoj manjini. Svaka manjina ima svoju izbornu jedinicu koja odgovara zemljopisnom području u kojem je manjina koncentrirana. Broj mjesta dodijeljenih predstavnicima manjina u parlamentu proporcionalan je veličini manjinske populacije, odnosno broju stanovnika. Predstavnici manjina od 2023. godine raspolažu s 18 mjesta u Zastupničkom domu, koji je donji dom rumunjskog parlamenta. Mjesta se dodjeljuju priznatim nacionalnim manjinama, i to 10 mjesta za mađarsku te po jedno za romsku i svaku drugu priznatu manjinu.

Sa stajališta snage njihovog glasa u parlamentu, predstavnici nacionalnih manjina imaju pravo sudjelovati u zakonodavnom procesu te glasovati o svim prijedlozima zakona i odlukama o kojima se raspravlja u parlamentu. Također, ovlaštene su pokretati zakonodavne postupke te predlagati izmjene i dopune zakona. Međutim, budući je broj mjesta dodijeljenih pripadnicima manjina relativno malen u odnosu na ukupni broj mjesta u parlamentu, njihov je utjecaj na zakonodavni proces ograničen. Ipak, njihovo sudjelovanje u parlamentu smatra se važnim mehanizmom za osiguravanje zastupljenosti i zaštite interesa nacionalnih manjina u Rumunjskoj.

⁴⁴ Ustav Republike Rumunjske, čl. 62. Bukurešt, Monitorul Oficial, No. 767, 31.10.2003. Dostupno na: https://www.cdep.ro/pls/dic/site2015.page?den=act2_2&par1=1&idl=2 (19.7.2023.)

Sveukupno, „u Rumunjskoj se afirmativna akcija nalazi u Ustavu i izbornom zakonu u obliku zajamčene zastupljenosti kojom se jamči organizacijama nacionalnih manjina koje nisu dobile dovoljan broj glasova na izborima da dobiju barem jedno mjesto u Parlamentu. Imaju pravo na jedan zastupnički mandat ako na razini države ostvare barem 5% u prosjeku danih valjanih glasova u cijeloj državi za izbor jednog zastupnika. Takve organizacije nacionalnih manjina koje su uključene u izbore moraju biti pravni ekvivalent političkim strankama.“⁴⁵

3.5. Slovenija

Sukladno ustavu, članovi talijanske i mađarske nacionalne zajednice izravno su zastupljeni na lokalnoj razini i u nacionalnom parlamentu (Državni zbor), što je zajamčeno pravom da članovi svake od tih zajednica biraju po jednog zastupnika u nacionalnom parlamentu. Članovi te dvije nacionalne manjine imaju dvostruko pravo glasa, pa njihove zastupnike biraju glasači talijanske i mađarske zajednice, ali članovi tih manjina mogu glasovati i za kandidate općih izbornih lista.⁴⁶ U nacionalni parlament, prema članku 80. Ustava, uvijek se biraju i jedan zastupnik mađarske i jedan talijanske manjine. Zastupnici se, osim pripadnika autohtonih nacionalnih zajednica, biraju po načelu proporcijalne zastupljenosti po izbornom pragu od 4% za ulazak u parlament.

Zakon o izboru u Državni zbor Republike Slovenije⁴⁷ detaljnije razrađuje izbor zastupnika talijanske i mađarske manjine. Za izbor zastupnika u parlament postoji 8 izbornih jedinica u kojima se bira po 11 zastupnika a za izbor zastupnika dvije manjine oblikuju se posebne izborne jedinice tamo gdje su domicilno stanovništvo. Za kandidata talijanske, odnosno mađarske manjine, mogu biti birani pripadnici te manjine. Broj potrebnih potpisa iznosi 1,5% broja glasača koji su na prethodnim parlamentarnim izborima imali pravo glasa za izbor zastupnika narodnih zajednica Mađara ili Talijana. Ako dvoje ili više kandidata sa izbornih lista za manjine dobije jednak najveći broj glasova između njih se odlučuje ždrijebom (čl. 96.). Izvlačenje obavlja izorno povjerenstvo posebne izborne jedinice u nazočnosti tih kandidata ili njihovih predstavnika.

⁴⁵ Op. cit. 55).

⁴⁶ Ibid.

⁴⁷ Zakon o izboru u Državni zbor (Uradni list RS, št. 109/06 – uradno prečišćeno besedilo, 54/07 – odl. US, 23/17 in 29/21). dostupno na: <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO185> (9.3.2023).

4. ZAKLJUČAK

U ovom završnom radu analiziran je položaj nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj, kao i u odabranim državama - Italiji, Mađarskoj, Rumunjskoj i Sloveniji, napose s obzirom na način izbora i položaj predstavnika nacionalnih manjina u parlamentima tih država. S jedne strane, razumljivo je zanimanje za pravni položaj i pristup nacionalnim manjinama, pa tako i njihova parlamentarna zastupljenost jer u tim državama žive i pripadnici hrvatske nacionalne manjine. S druge strane, riječ je o državama koje su poput Republike Hrvatske ujedno i države članice Europske unije, Vijeća Europe, pa i Sjevernoatlantskog saveza (NATO), ali iz različitih razloga još nema međunarodno ujednačenih i jednakih rješenja u manjinskoj problematici.

Opća je i zakonita, pa i demokratski opravdana činjenica kako prava građana nisu u potpunosti zajamčena ako prava manjine, odnosno manjinskih naroda, nisu osigurana u jednakoj mjeri s većinom, odnosno većinskim narodom. Dakako, niti u promatranim primjerima nema dvojbe ili sporenja oko priznanja činjenice postojanja nacionalnih manjina, ali i dalje su razlike očevidne, od problema definicije i pojma do niza aspekata tretmana manjine u nacionalnom zakonodavstvu, pa tako i u praksi.

U tom smislu, o položaju nacionalne manjine u Republici Hrvatskoj, kao i u ostalim odabranim i ovdje analiziranim državama članicama Europske unije, svjedoči zastupljenost manjinskih predstavnika u nacionalnim parlamentima tih država. Parlamentarna zastupljenost doista varira, i to od izabranih predstavnika na stranačkim ili manjinskim listama, preko unaprijed zajamčenog broja predstavnika u parlamentu, do predstavnika koji su glasnogovornici te raspravljaju i predlažu, ali ne mogu glasovati u parlamentu.

Hoće li se i kojoj mjeri položaj pripadnika nacionalnih manjina promijeniti ovisi o njihovom političkom djelovanju i o političkoj većini u tim državama, ali i o potpori matičnih država. U tim okvirima očekuje se i daljnje djelovanje manjinskih zajednica u tim državama, kao i odgovarajuća potpora Republike Hrvatske.

5. LITERATURA

Knjige/Časopisi:

1. Bošnjak, M., (2020.) Zbornik radova sa Znanstveno - stručnog skupa Etnokulturni etnitet Hrvata u Vojvodini : Povjesni i suvremeni procesi, Zagreb, Hrvatsko kaoličko sveučilište, str.135 (6.3.2023.)
2. Horvat Vuković, A. (2010.) Autohtone nacionalne manjine i ustavne promjene 2009.-2010., /Zbornik pravnog fakulteta u Zagrebu, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, str. 561 (12.3.2023.)
3. Ministry of Public Administration and Justice of Hungary (2012.). Policy for Hungarian Communities Abroad. Strategic Framework for Hungarian Communities Abroad. Budapest, State Secretariat for Hungarian Communities Abroad. Dostupno na: https://bgazrt.hu/wp-content/uploads/2019/02/policy_2013.pdf (14.7.2023.)
4. Petraru, Roxana Alina. Protection of National Minorities in Romania and Republic of Moldova. Guidelines. CES Working Papers, iii, (2), 2011. Dostupno na: https://ceswp.uaic.ro/articles/CESWP2011_III2_PET.pdf (19.7.2023.)
5. Petričušić, A.; Dolenc, M. (2021.). Pravo na zastupljenost pripadnika nacionalnih manjina u nacionalnim parlamentima. Zagreb, Pravnik, br. 107, vol. 55. Dostupno na: https://hrcak.srce.hr/file/383566_153.str
6. Rosenzweig Bajić, M. (2017.). Hrvatsko–mađarski odnosi: položaj hrvatske nacionalne manjine u perspektivi daljnjeg razvoja manjinske politike. Savjetnički rad, Zagreb, Diplomatska akademija, Ministarstvo vanjskih i europskih poslova Republike Hrvatske.
7. Tatalović, S. (1997.) Manjinski narodi i manjine, Zagreb, SKD Prosvjeta, str. 28 (8.3.2023.)
8. Žagar, M., (2001.) , Položaj i prava nacionalnih manjina u Republici Sloveniji - Politička misao, Vol 38, br. 3, str. 106–121

Pravni akti :

1. Deklaracija o pravima osoba koje pripadaju nacionalnim ili etničkim, vjerskim i jezičnim manjinama. 47. zasjedanje Opće skupštine UN, New York, 18. prosinca 1992., (Rezolucija br. 47/135). Dostupno na:

- https://pravamanjina.gov.hr/UserDocsImages/arhiva/pdf/medjunarodni/deklaracija_o_pravima_o_soba_koje_pripadaju_nacionalnim_ili_etnickim_manjinama.pdf (18.3.2023.)
2. Deklaracija o proglašenju suverene i samostalne Republike Hrvatske. (Narodne novine, br. 31/1991). Dostupno na: <https://www.sabor.hr/hr/deklaracija-o-proglasenju-suverene-i-samostalne-republike-hrvatske-25-lipnja-1991> (17.7.2023.)
 3. Europska povelja o regionalnim ili manjinskim jezicima, iz 1992.
 4. Odluka o objavi Opće deklaracije o ljudskim pravima (2009.). (Narodne novine, br. 12/2009), čl. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/medunarodni/2009_11_12_143.html (18.3.2023.)
 5. Okvirna konvencija za zaštitu nacionalnih manjina 1995., dostupno na: <https://www.coe.int/en/web/minorities/at-a-glance>
 6. Rezolucija o zaštiti ustavnog demokratskog poretka i nacionalnim pravima u Hrvatskoj (1990.). (Narodne novine, br. 34/1990), točka II.1. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1990_08_34_678.html (17.7.2023.)
 7. Temeljni zakon (Ustav) Mađarske - Mađarski službeni list (Magyar Közlöny), br. 124, 2022., dostupno na: <https://njt.hu/jogszabaly/2011-4301-02-00> (14.7.2023.)
 8. Zakon br. CCIII iz 2011. g. o izboru članova Nacionalne skupštine. Mađarski službeni list (Magyar Közlöny), br. 165, 2011. , dostupno na: <https://njt.hu/jogszabaly/en/2011-203-00-00> (14.7.2023.)
 9. Zakon br. CLXXXII iz 2010. g. o Zakladi Bethlen Gábor. Mađarski službeni list (Magyar Közlöny), br. 201, 2010., dostupno na: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1000182.tv> (14.7.2023.)
 10. Zakon br. XLV iz 2010. g. o svjedočenju o nacionalnom zajedništvu. Mađarski službeni list (Magyar Közlöny), br. 92, 2010., dostupno na: <https://melaproject.org/sites/default/files/2018-05/Act%20no.%2045%20on%20the%20Testimony%20for%20National%20Cohesion,%202010.pdf> (14.7.2023.)
 11. Ustav Republike Hrvatske. (Narodne novine, br. 56/1990, 135/1997, 8/1998, 113/2000, 124/2000, 28/2001, 41/2001, 55/2001, 76/2010, 85/2010, 5/2014). Dostupno na: https://www.vsrh.hr/CustomPages/Static/HRV/Files/2016dok/UstavRepublikeHrvatske_2014-005.pdf (17.7.2023.)

12. Ustav Republike Rumunjske, Bukurešt, Monitorul Oficial , No. 767 of October 31, 2003, dostupno na: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/1413> (19.7.2023.)
13. Ustav Republike Slovenije - Ustava Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 33/91-I, 42/97 – UZS68, 66/00 – UZ80, 24/03 – UZ3a, 47, 68, 69/04 – UZ14, 69/04 – UZ43, 69/04 – UZ50, 68/06 – UZ121,140,143, 47/13 – UZ148, 47/13 – UZ90,97,99, 75/16 – UZ70a in 92/21 – UZ62a), dostupno na: <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=USTA1#>
14. Ustav Talijanske Republike. Službeni list, br. 27.12 1947, br. 298, službeni prijevod Ustavnog suda Italije (1947.). Dostupno na: https://www.senato.it/documenti/repository/istituzione/costituzione_inglese.pdf (18.3.2023.)
15. Ustavni zakon o pravima nacionalnih manjina. (Narodne novine 155/02, 47/10, 80/10, 93/11.)Dostupno na: <https://zakon.hr/z/295/Ustavni-zakon-o-pravima-nacionalnih-manjina> (17.7.2023.)
16. Zakon o izborima zastupnika u Hrvatski sabor, (Narodne novine br.116/99, 109/00, 53/03, 69/03, 167/03, 44/06, 19/07, 20/09, 145/10, 24/11, 93/11, 120/11, 19/15, 66/15, 104/15, 98/19) Dostupno na: <https://www.zakon.hr/z/355/Zakon-o-izborima-zastupnika-u-Hrvatski-sabor> (17.7.2023.)
17. Zakon o izboru u Državni zbor (Uradni list RS, št. 109/06 – uradno prečišćeno besedilo, 54/07 – odl. US, 23/17 in 29/21). dostupno na: <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO185> (9.3.2023.)
18. Zakon o posebnim pravima talijanske in mađarske narodne skupine na području vzgoje i obrazovanja (Uradni list RS, št. 35/01, 102/07 – ZOsn-F in 11/18). Dostupno na: <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO2611> (9.3.2023.)
19. Zakon o potvrđivanju Europske povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima. (Narodne novine18/97.) dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/medunarodni/1997_10_18_121.html (9.3.2023.)
20. Zakon o samoupravama narodnih skupina (Uradni list RS, št. 65/94 in 71/17 – ZFO-1C). Dostupno na: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO899#> (9.3.2023.)

Internetski izvori :

1. Deschenes, J. (1985.). Proposal concerning a definition of the term "minority". UN Digital Library. Dostupno na: <https://digitallibrary.un.org/record/88267> (18.3.2023.)

2. Explanatory Report on the Proposal for a European Convention for the Protection of Minorities. European Commission for Democracy through Law, Council of Europe, Strasbourg, 1991. Dostupno na: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL\(1991\)008-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL(1991)008-e) (18.6.2023.)
3. Italijanska in madžarska nacionalna skupnost. Ljubljana, Ured Vlade Republike Slovenije za narodnosti. Dostupno na: <https://www.gov.si/teme/italijanska-in-madzarska-narodna-skupnost/>
4. Measures under the linguistic minorities law. UNESCO Dostupno na : <https://en.unesco.org/creativity/policy-monitoring-platform/measures-under-linguistic> (18.3.2023.)
5. Ministry of Foreign Affairs and International Cooperation of Italy. OHCHR request pursuant to UNGA Resolution A/RES/74/165 on the effective promotion of the Declaration on the Rights of Persons Belonging to National or Ethnic, Religious and Linguistic Minorities, Rome, March 2021. Dostupno na: https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Minorities/Declaration_GA_Report/States/Italy.docx (18.7.2023.)
6. Popis stanovništva iz 1991. godine. [Popis stanovništva u Hrvatskoj 1991. - Wikipedia](#) (2.6.2023.)
7. Portal Vijeća Europe. Dostupno na: <https://www.coe.int/en/web/minorities/hungary> (14.7.2023.)
8. The 5th Opinion on Italy. Advisory Committee on the Framework Convention for the Protection of National Minorities, Council of Europe, Strasbourg, 2023, Dostupno na: <https://rm.coe.int/5th-op-italy-en/1680aa21a7> (18.7.2023.)
9. UN (2010.). Minority Rights: International Standards and Guidance for Implementation. New York i Geneva. Dostupno na: https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Publications/MinorityRights_en.pdf (21.3.2023.)

Izjava o izvornosti

Ja,

DOMAGOJ ANDRJIĆ

(ime i prezime studenta/ice) pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor/ica završnog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristio/-la drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Domagoj Andrić

(potpis studenta)